

1. ΙΑΝ ΛΕΣΕΡ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Μέσο: . . . . . ΤΑ ΝΕΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 02/12/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 02/12/2023

Σελίδα: 1

Η επικείμενη επίσκεψη του προέδρου της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην Αθήνα, επικεφαλής πολυμελούς αντιπροσωπείας, αποτελεί ορόσημο στην προσπάθεια εμπέδωσης του θετικού κλίματος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το οποίο παρατηρείται από την επαύριον των μεγάλων σεισμών οι οποίοι έπληξαν τη Νοτιοανατολική Τουρκία την 6η Φεβρουαρίου 2023. Αντίστοιχες προσδοκίες είχαν τραφεί και επί τη ευκαιρία της προηγούμενης επισκέψεως του προέδρου της Τουρκίας στην Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 2017. Αυτή όμως σηματοδότησε από απρόοπτα τα οποία και ελαχιστοποίησαν τη θετική επίδρασή της στις διμερείς σχέσεις. Δεδομένης εκείνης της εμπειρίας, είναι λογικό να αναμένει κανείς ότι η προσεχής επίσκεψη θα είναι προσεκτικώς μελετημένη σε κάθε της λεπτομέρεια. Αμφότερα τα μέρη επιθυμούν να καταγραφεί ως επιτυχημένη η επίσκεψη κρατώντας τον πήχη των προσδοκιών σε ρεαλιστικά επίπεδα.

Προ των σεισμών της 6ης Φε-

Ο Ερντογάν στην Αθήνα Επίσκεψη - ορόσημο για το θετικό κλίμα στις ελληνο- τουρκικές σχέσεις

**News
analysis**

ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ

Πολλοί αναζητούν αποδείξεις ότι η

Ο αντιπρόεδρος του German Marshall Fund (GMF) μιλάει στα «NEA» για τις υψηλές προσδοκίες που υπάρχουν από το ραντεβού των ηγετών Ελλάδας και Τουρκίας

ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ,
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΣΤΗ ΜΑΡΙΑ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Οι προσδοκίες είναι αρκετά υψηλές για τη συνάντηση των ηγετών Ελλάδας και Τουρκίας, δηλώνει στη συνέντευξή του στα «NEA» ο Ιαν Λέσερ, αντιπρόεδρος του German Marshall Fund (GMF) και εκτελεστικός διευθυντής του γραφείου του στις Βρυξέλλες. Ο αμερικανός ειδικός στις ελληνοτουρκικές σχέσεις θέτει μάλιστα το ερώτημα αν είναι δυνατόν μια σταθερή σχέση στο Αιγαίο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας να αποσυνδεθεί από το ευρύτερο πλαίσιο των σχέσεων της Τουρκίας με την ΕΕ και τη Δύση γενικότερα.

Ποιες οι προσδοκίες από την επικείμενη συνάντηση των ηγετών Ελλάδας και Τουρκίας;

Οι προσδοκίες είναι πραγματικά αρκετά υψηλές. Πολλοί και από τις δύο πλευρές και οι φίλοι τους σε Ευρώπη και ΗΠΑ αναζητούν μια επιβεβαίωση ότι η διαφαινόμενη αποκλιμάκωση μεταξύ Αθήνας και Αγκυρας είναι

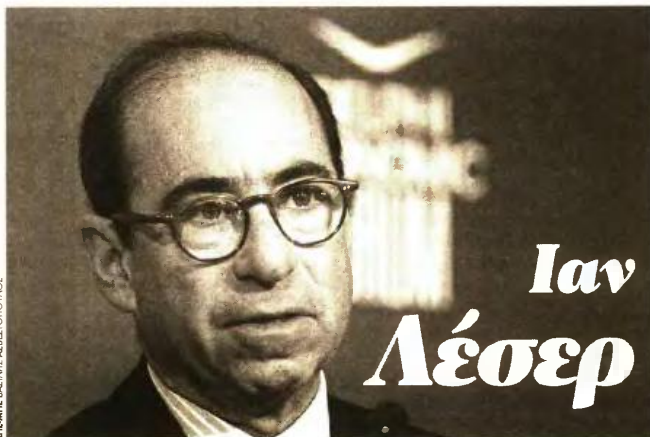
ανθεκτική. Συνεχίζονται οι συνομιλίες σε διάφορα επίπεδα και πάνω απ' όλα για τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης, αλλά δεν υπάρχει υποκατάστατο του υψηλού πολιτικού διαλόγου μεταξύ των δύο ηγεσιών.

Μήπως υποβαθμίζεται από τον Ερντογάν η συνάντηση, καθώς η επίσκεψή του στην Αθήνα θα είναι σύντομη;

Δεν είναι ασύνηθες να υπάρχει αλλαγή ώρας και μορφής σε τέτοιες συναντήσεις, αλλά είναι επίσης αληθές ότι υπάρχουν πολύ σημαντικά ζητήματα στην ατζέντα της περιοχής. Πριν από μερικούς μήνες οι σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας θα ήταν στο επίκεντρο του στρατηγικού περιβάλλοντος της Ανατολικής Μεσογείου. Δεν συμβαίνει πλέον. Έχουμε πόλεμο στη Γάζα, την πιθανότητα μιας κλιμάκωσης στην περιοχή, έχουμε σημαντική ενίσχυση της παρουσίας των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στην περιοχή, ένα δυσκολότερο στρατηγικό περιβάλλον και η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν τις δικές τους απόψεις και τα δικά τους συμφέροντα. Αυτό μπορεί να μην έχει άμεσο αντίκτυπο στις ελληνοτουρκικές συζητήσεις, αλλά δημιουργεί ένα πολύ κρίσιμο σκηνικό και αφορά θέματα στα οποία ειδικότερα ο πρόεδρος Ερντογάν είχε πολύ άμεση και συναισθηματική ανάμιξη, και δεν ήταν σε συμφωνία με τις ευρωπαϊκές και αμερικανικές απόψεις για την κρίση στη Γάζα.

Πού βρίσκεται σήμερα η Τουρκία έναντι των ΗΠΑ και της Δύσης;

Οι πρόσφατες εξελίξεις έχουν επιβαρύνει έναν ήδη σημαντικό βαθμό δισποστίας μεταξύ Τουρκίας και Δύσης. Υπάρχει μια μεγάλη λίστα παραπόνων της Δύσης για την Τουρκία, για την ασφάλεια και την άμυνα, για την εξωτερική πολιτική, τη μετανάστευση, τις πολιτικές σχέσεις, την ελευ-

Ιαν
Λέσερ

βρουαρίου 2023 οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είχαν φθάσει στο χειρότερο σημείο της τελευταίας εικοσαετίας. Μετά την υπογραφή του τουρκολιβυκού μνημονίου τον Νοέμβριο του 2019, ακολούθησε η μεταναστευτική κρίση του Εβρου τον Μάρτιο του 2020 αλλά και το παρ' ολίγον θερμό επεισόδιο τον Αύγουστο του 2020 στα ανοικτά της Μεγίστης. Εν τω μεταξύ ο πρόεδρος Ερντογάν είχε καταφερθεί με πρωτοφανείς προσωπικούς χαρακτηρισμούς κατά του Πρωθυπουργού της Ελλάδος Κυριάκου Μητσοτάκη. Πώς συμβιβάζονται όλα αυτά με την προσεχή επίσκεψη και τις μάλλον συμβιβαστικού χαρακτήρα δηλώσεις του τούρκου προέδρου ενόψει της επισκέψεως; Ο πρόεδρος Ερντογάν εφαρμόζει στα ελληνοτουρκικά – όπως και σε πολλά άλλα ζητήματα – το ρητό του προκατόχου του Σουλείμάν Ντεμιρέλ. Ερωτηθείς για το πώς εξηγεί τη στροφή 180 μοιρών μεταξύ των χθεςσινών και των σημερινών του απόψεων, ο Ντεμιρέλ απάντησε σιβυλλικώς: «Το χθες είναι χθες, το σήμερα είναι σήμερα». Πέραν του

αναπόφευκτου πολιτικού ρεαλισμού, η βελτίωση της διαπροσωπικής σχέσης μεταξύ των δύο ηγετών αποτελεί επίσης ένα σημαντικό ζητούμενο της επισκέψεως, δεδομένου και του προσωποκεντρικού χαρακτήρα της τουρκικής διακυβέρνησεως, όπως μάλιστα επικυρώθηκε και με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2017. Αν η οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών ή τα μειονοτικά ζητήματα δεν αναμένεται να προσφέρουν πεδία συγκλίσεων, δεν ισχύει το ίδιο με τη διμερή οικονομική συνεργασία. Η συνεδρίαση του Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας Ελλάδος και Τουρκίας για τέταρτη φορά και για πρώτη φορά από το 2016 αποσκοπεί ακριβώς εκεί. Αλλωστε το ανεξερεύνητο και αναξιοποίητο δυναμικό της ελληνοτουρκικής συνεργασίας παραμένει τόσο μεγάλο, ώστε είναι εφικτός ο εντοπισμός πεδίων συνεργασίας στα οποία μια μικρή βελτίωση μπορεί να έχει άμεσα και απτά αποτελέσματα. Το Μεταναστευτικό και ο τουρισμός αποτελούν δύο προφανή πεδία για την εμβάθυνση της διμερούς συνεργασίας. Ιδίως η συ-

νεργασία στον τομέα του τουρισμού σε συνδυασμό με τη διευκόλυνση της κορηγήσεως βίζας προς τούρκους τουρίστες που αποτελούν ήδη σημαντικό ποσοστό της τουριστικής αγοράς των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου θα μπορούσε να έχει ευεργετική επίδραση στις τοπικές οικονομίες. Η πρόσφατη απόφαση της ελληνικής κυβέρνησεως να δώσει έμφαση στην ανάπτυξη υπερράτιων αιολικών πάρκων στο Αιγαίο θα μπορούσε να προσφέρει ένα νέο πεδίο ελληνοτουρκικής συνεργασίας επί τη βάση προφανώς του διεθνούς δικαίου. Η ενεργειακή απεξάρτηση από τους υδρογονάνθρακες αλλά και η διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων μπορούν να αποφέρουν όφελι που δεν θα περιορίζονται στις δύο χώρες αλλά θα αφορούν και την Ανατολική Μεσόγειο, τα Βαλκάνια και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης είναι αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοικήσεως του Πανεπιστημίου Μπλάνκεν και επικεφαλής του Προγράμματος Τουρκίας του ΕΛΙΑΜΕΤ.

αποκλιμάκωση είναι ανθεκτική

θερία του Τύπου, και η Τουρκία έχει τη δική της λίστα παραπόνων. Στη λίστα μπορούμε τώρα να προσθέσουμε διαφορές σχετικά με τη Γάζα και τον ρόλο της Τουρκίας στην παράκαμψη των κυρώσεων κατά της Ρωσίας ειδικά όσον αφορά διπλής χρήσης, σχετική με στρατιωτικές εφαρμογές, τεχνολογία. Δεν είναι πλέον μόνο ένα πρόβλημα για αξιωματούχους με εξειδικευμένο χαρτοφυλάκιο, είναι μέρος της ευρύτερης συζήτησης και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Η Τουρκία έχει τις δικές της απόψεις στα ζητήματα αυτά, αλλά δεν τίθεται θέμα ότι η Τουρκία δεν αισθάνεται άνετα με την επιβολή των κυρώσεων που έχουν συμφωνήσει οι ΗΠΑ και η ΕΕ και υπάρχει αυξημένος έλεγχος για την πολιτική αυτή.

Τι γίνεται με τα F16, καθώς φαίνεται να παραμένουν στην ατζέντα της αμερικανικής κυβέρνησης;

Το ζήτημα αυτό εξαρτάται από την έγκριση του Κογκρέσου. Η κυβέρνηση μπορεί να προτείνει, να συμβουλευτεί, αλλά αν το Κογκρέσο δεν συμφωνεί, δεν θα γίνει. Η διάθεση στο Κογκρέσο ήταν ήδη πολύ αρνητική και εκτιμώ ότι τα σχόλια του προέδρου Ερντογάν για τη Χαμάς έχουν κάνει τις προϋποθέσεις ακόμα πιο δύσκολες για την Τουρκία. Δεν λέω ότι δεν μπορεί να υπάρξει έγκριση, αλλά παραμένει μια ανφορική μάχη. Υπάρχουν θέματα που μπορούν να αλλάξουν την εξίσωση, συμπεριλαμβανομένης μιας γρήγορης έγκρισης από την τουρκική Βουλή της ένταξης της Σουδίας στο ΝΑΤΟ, αλλά υπάρχουν λίγες ενδείξεις ότι μπορεί να γίνει τις επόμενες ημέρες.

Πώς βλέπετε τις σχέσεις ΕΕ και Τουρκίας;

Η συζήτηση στις Βρυξέλλες και στις κυριότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και στην Άγκυρα έχει μετατοπιστεί στο ερώτημα τι μπορεί να

Είπε

Οι πρόσφατες εξελίξεις έχουν επιβαρύνει έναν ήδη σημαντικό βαθμό δυσπιστίας μεταξύ Τουρκίας και Δύσης. Υπάρχει μια μεγάλη λίστα παραπόνων της Δύσης για την Τουρκία, για την ασφάλεια και την άμυνα, για την εξωτερική πολιτική, τη μετανάστευση, τις πολιτικές σχέσεις, και η Τουρκία έχει τη δική της λίστα παραπόνων

αντικαταστήσει το βαθιά προβληματικό ζήτημα των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Υπάρχουν πολλά στο τραπέζι σε σχέση με μια θετική ατζέντα, από την απελευθέρωση της βίζας, που είναι δύσκολη, και του εκσυγχρονισμού της τελωνειακής ένωσης μέχρι έναν πιο δομημένο και αποτελεσματικό διάλογο στην εξωτερική πολιτική. Υπάρχει αμοιβαίο ενδιαφέρον σε αυτό και μπορεί να δούμε πρόοδο προς αυτή την κατεύθυνση ακόμα και αν το συμβατικό καθεστώς των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας παραμένει βαθιά προβληματικό. Προφανώς η αίσθηση ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι σε καλύτερη πορεία ενθαρρύνουν από την άποψη αυτή.

Αλλά πώς μπορεί να γεφυρωθούν οι διαφορές μεταξύ της εξω-

τερικής πολιτικής της ΕΕ και της Τουρκίας;

Το ιδανικό θα ήταν να γεφυρωθεί το κενό με κάποιον τρόπο. Η σύγκλιση της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας της Τουρκίας με αυτήν της ΕΕ θα ήταν ο στόχος, αλλά η ιδέα ενός πιο δομημένου και αποτελεσματικού διαλόγου στην εξωτερική πολιτική με την Τουρκία θα ήταν σημαντική ακόμα και αν ο στόχος είναι δύσκολο να επιτευχθεί. Χωρίς καλύτερο διάλογο και καλύτερο συντονισμό δεν υπάρχει ελπίδα να υπάρξει μεγαλύτερη σύγκλιση. Η σχέση δεν ήταν ποτέ εύκολη όσον αφορά την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας. Η Τουρκία έχει μια άποψη με συνείδηση κυριαρχίας σε πολλά ζητήματα. Και γίνεται πιο εμφανής έναντι των πολλών συγκρούσεων στην περιοχή. Η κυβέρνηση Ερντογάν αισθάνεται τώρα πιο σίγουρη μετά τις εκλογές, μέχρι σε έναν βαθμό η εθνικιστική πίεση έχει μειωθεί αλλά δεν έχει εξαλειφθεί και ο τουρκικός λόγος συνεχίζει να έχει συνείδηση κυριαρχίας. Δεν θα είναι εύκολος εταίρος, αλλά όλοι σχεδόν αναγνωρίζουν πως είναι ένας σημαντικός εταίρος. Ο,τι κάνει η Τουρκία μετράει για την Ελλάδα, μετράει για τους δυτικούς εταίρους της. Το να υπάρχει καλύτερη κατανόηση αυτού, να υπάρχει καλύτερος διάλογος, θα είναι για το καλό. Ένα σημαντικό ερώτημα για την Ελλάδα ειδικά είναι σε ποιον βαθμό οι ελληνοτουρκικές σχέσεις θα μπορούσαν να αποσυνδεθούν από το ευρύτερο ερώτημα των σχέσεων της Τουρκίας με την ΕΕ και τη Δύση γενικότερα. Είναι δυνατόν να υπάρχει μια σταθερή σχέση στο Αιγαίο ακόμα και αν υπάρχουν μεγάλες διαφορές σε ένα φάσμα άλλων ζητημάτων πολιτικής; Η πολύ πρόσφατη εμπειρία δείχνει ότι αυτό είναι δυνατόν, αλλά δεν έχει ακόμη δοκιμαστεί πλήρως.